

Raport końcowy z badań IDI

Opracowanie:
dr Jerzy Michno

– Przemyśl, 14 października 2016 r. –

1. Podmioty zajmujące się edukacją kulturową w województwie podkarpackim

Badania IDI czyli pogłębione wywiady indywidualne, w liczbie 40 zaplanowano w następującym rozkładzie: po 5 wywiadów w powiatach rzeszowskim i przemyskim, po 4 wywiady w powiatach krośnieńskim, tarnobrzeskim, stalowowolskim, sanockim, dębickim i jasielskim oraz po 3 wywiady w powiatach mieleckim i jarosławskim. Jednakże z powodu licznych odmów udziału w badaniach przez respondentów w niektórych powiatach, początkowe założenia musiały zostać zweryfikowane i ostateczną listę podmiotów biorących udział w badaniu prezentuje poniższa tabela:

Tabela 1 Wykaz podmiotów biorących udział w badaniu IDI

Lp.	Nazwa instytucji	Powiat
1.	Powiatowa i Miejska Biblioteka w Dębicy	Dębicki
2.	Galeria w Dębicy	Dębicki
3.	Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Dębicy	Dębicki
4.	Muzeum Regionalne w Dębicy	Dębicki
5.	„Centrum Kultury, Sportu i Turystyki” w Pruchniku	Jarosławski
6.	Grupa Teatralna „PLASTER” przy MOK w Jarosławiu	Jarosławski
7.	Stowarzyszenie Kulturalno-Wychowawcze im. ks. Piotra Skargi w Jarosławiu	Jarosławski
8.	Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Dobkowicach, gm. Chłopice	Jarosławski
9.	Jasielski Dom Kultury	Jasielski
10.	Kino Syrena w Jaśle	Jasielski
11.	Młodzieżowy Dom Kultury w Jaśle	Jasielski
12.	Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Jaśle	Jasielski
13.	Biuro Wystaw Artystycznych w Krośnie, Galeria sztuki	Krośnieński
14.	Regionalne Centrum Kultur Pogranicza w Krośnie	Krośnieński
15.	Muzeum Rzemiosła w Krośnie	Krośnieński
16.	Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krośnie	Krośnieński
17.	Gminny Ośrodek Kultury w Padwi Narodowej	Mielecki
18.	Gminny Ośrodek Kultury, Borowa, powiat Mielecki	Mielecki
19.	Gminna Biblioteka Publiczna w Przecławiu	Mielecki
20.	Organizacja Pożytku Publicznego „Siedlisko pokoleń” w Rzemieniu	Mielecki
21.	Gminne Centrum Kultury w Jeżowie	Niżański
22.	Regionalny Lider Filmoteki Szkolnej, I LO w Przemysłu	Przemyski
23.	Nieformalna grupa teatralna Teatr S.A.N.	Przemyski
24.	Młodzieżowy Dom Kultury w Przemysłu	Przemyski
25.	Gminny Ośrodek Kultury w Krasieczynie	Przemyski
26.	Biuro Wystaw Artystycznych w Rzeszowie	Rzeszowski
27.	Muzeum Dobranocek w Rzeszowie	Rzeszowski
28.	Młodzieżowy Dom Kultury w Rzeszowie	Rzeszowski
29.	Rzeszowski Dom Kultury Filia „Biała”	Rzeszowski
30.	Miejskie Centrum Kultury w Boguchwale	Rzeszowski
31.	Biblioteka Publiczna w Sanoku	Sanocki
32.	BWA Sanok	Sanocki
33.	Sanocki Dom Kultury	Sanocki
34.	Muzeum Skansen w Sanoku	Sanocki
35.	Miejski Dom Kultury w Stalowej Woli	Stalowowolski

36.	Stowarzyszenie Sympatyków ZPiT „Lasowiacy” w Stalowej Woli	Stalowowolski
37.	Kino Metalowiec w Nowej Dębie	Tarnobrzeski
38.	Muzeum Historyczne Miasta Tarnobrzega	Tarnobrzeski
39.	Muzeum Polskiego Przemysłu Siarkowego w Tarnobrzegu	Tarnobrzeski
40.	Miejska Biblioteka Publiczna w Tarnobrzegu	Tarnobrzeski

Jak wynika z powyższego zestawienia przebadano między innymi pięć bibliotek, cztery galerie sztuki, sześć instytucji muzealnych, dwa ośrodki sportu i rekreacji, dwa kina, dwie szkoły, cztery organizacje o charakterze stowarzyszeń, jedną grupę nieformalną oraz czternaście miejskich i gminnych ośrodków kultury. Wszystkie wyżej wymienione instytucje, organizacje oraz osoby prywatne, zajmują się działaniami związanymi z edukacją kulturową. Działalność ta ma przede wszystkim charakter lokalny i regionalny związany z miejscem zlokalizowania podmiotów. Niemniej jednak wiele z prezentowanych powyżej podmiotów podejmuje również działania w skali ogólnokrajowej czy międzynarodowej.

2. Formy edukacji kulturowej w regionie

W województwie podkarpackim w zasadzie można odnaleźć wszelkie formy edukacji kulturowej, poczynając od lekcji bibliotecznych i muzealnych, poprzez edukację muzyczną – instrumentalną i wokalną, naukę tańców, edukację plastyczną, działalność wydawniczą, aż po edukację teatralną i filmową. Dla przykładu w zakresie edukacji teatralnej, działanie często skorelowane jest z historią miejscowości i regionu – zawieranie w treści spektakli ważnych dla społeczności lokalnej (i nie tylko) spraw.

Podobnie ma się sprawa z edukacją filmową. Jeśli chodzi o zakres edukacji kulturowej to należy uznać, że jest on dość duży między innymi:

1. Organizacja i koordynacja Miejskiej Gry Filmowej.
2. Prowadzenie Szkolnego Dyskusyjnego Klubu Filmowego.
3. Prowadzenie lekcji przedmiotowych i wychowawczych z wykorzystaniem filmów.
4. Prowadzenie szkoleń z edukacji filmowej dla nauczycieli.
5. Prowadzenie lekcji filmowych i warsztatów dla uczniów i nauczycieli szkół podstawowych i gimnazjalnych.
6. Tworzenie filmów.
7. Warsztaty filmowe dla uczniów.
8. Quiz filmowy.
9. Udział w projekcie Filmoteka Szkolna.

10. Administrowanie strony na facebooku – FilMOTEKA Szkolna w Słowaku.

Lekcje muzealne również nierzadko dotyczą historii regionu, osób związanych z regionem oraz tym czym się zajmują. Na przykład prowadzony jest cały cykl lekcji muzealnych związanych z postacią Tadeusza Kantora. Prowadzone są lekcje muzealne związane z postacią i działalnością Krzysztofa Pendereckiego. Ponadto lekcje z legendami, ze zwyczajami jakie tu w regionie panowały.

Biblioteki w województwie podkarpackim organizują różnego rodzaju imprezy czytelnicze, inscenizacje teatralne, konkursy, spotkania z autorami literatury dla dzieci. Z kolei dla osób dorosłych prowadzony jest projekt ogólnopolskiego instytutu książki, klub dyskusyjny książki. Pomędzy podmiotami bibliotecznymi i muzealnymi często dochodzi do współpracy. Dobrym przykładem takiego współdziałania jest przypadek Muzeum Dobranocek i Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie, które wspólnie organizują zajęcia „Od bajki do dobranocki”, odbywające się co 2 tygodnie w czwartki.

Podmioty pełniące funkcje galerii sztuki, w ramach działalności wystawienniczej, wystawiają głównie artystów z Polski, sztukę współczesną. Prowadzą też zajęcia artystyczne, plastyczne. Starają się zapoznawać, zaprzyjaźniać widza z ulicy ze sztuką. Organizują różnorodne wystawy, Drugą taką działalnością stricte edukacyjną jest współpraca ze zorganizowanymi grupami zwiedzających, dla których organizuje się prelekcje czy wystawy.

Regionalne, miejskie czy gminne ośrodki kultury oferują szerokie spektrum działań z zakresu edukacji kulturowej a wśród nich m. in. zespoły artystyczne, grupy twórcze, kiermasze świąteczne, gdzie można z tym twórcą sobie usiąść i porozmawiać, spotkania z podróżnikami, koncerty, prezentacja rzemiosł tradycyjnych, szereg różnych wykładów, kursy e-learningowe, wystawy, konkursy, konferencje czy warsztaty. Promują młodych, zdolnych ludzi z regionu, którzy zajmują się właśnie szeroko pojętą kulturą, są wśród nich malarze, plakaciści, twórcy lokalni.

Ważną rolę w zakresie edukacji kulturowej odgrywają również wyjazdy oraz udział w festiwalach i konkursach tak krajowych jak i międzynarodowych.

3. Kategorie społeczne pomijane w edukacji kulturowej na terenie województwa podkarpackiego

Wśród kategorii społecznych pomijanych w edukacji kulturowej regionie najczęściej wymienia się cztery grupy: bezrobotnych, osoby niepełnosprawne, dzieci mieszkające na wsiach oraz osoby aktywne zawodowo w przedziale wiekowym 25-45 lat. Każda z wymienionych kategorii znajduje się poza oddziaływaniem podmiotów działających w sferze kultury z nieco odmiennych powodów. Aby lepiej zrozumieć przyczyny takiego stanu rzeczy należy podkreślić, iż udział w kulturze bardzo mocno związany jest z czasem wolnym człowieka.

Osoby bezrobotne dysponują wolnym czasem i mogłyby włączyć się w życie kulturalne swoich społeczności, ale z uwagi na brak środków finansowych, nie uczestniczą w wydarzeniach kulturalnych związanych z jakąkolwiek formą odpłatności. Ponadto fakt pozostawania bez pracy wpływa demotywacyjnie na osoby bezrobotne, wywołując u nich efekt wycofania i redukcji potrzeb, w tym potrzeby aktywności. Stąd też pojawia się u bezrobotnych apatia i bierność a uczestnictwo w kulturze ogranicza się do własnego mieszkania i audiowizualnych (głównie telewizja) form spędzania czasu.

Osoby niepełnosprawne chętnie uczestniczą w wydarzeniach kulturalnych a placówki kulturalne często przygotowują oferty skierowane specjalnie do takich osób. Niemniej jednak uczestnictwo w takich działaniach nierzadko wymaga pomocy innych osób (np. transport). Dlatego udział osób niepełnosprawnych w kulturze bywa czasami ograniczone przez możliwości czasowe i organizacyjne ich opiekunów. Dotyczy to szczególnie osób mieszkających z dala od ośrodków kultury.

Podobne ograniczenia dotyczą również dzieci z małych miejscowości. Ich udział w zajęciach kulturowych zależy w dużym stopniu od możliwości czasowych i organizacyjnych rodziców i opiekunów. Dotyczy to zwłaszcza młodszych dzieci w okresie jesienno-zimowym, kiedy szybko zapada zmrok. Wówczas dotarcie takiego dziecka na zajęcia w oddalonej placówce kultury jest bardzo problematyczna.

Zupełnie inny jest powód nieuczestniczenia w kulturze osób aktywnych zawodowo w przedziale wiekowym 25-45 lat. Jest to zarazem okres aktywności prokreacyjnej. W tym czasie młodzi ludzie podejmują „poważne” zatrudnienie, które związane jest z ich karierą zawodową, często poświęcając swój czas wolny na rzecz zdobywania doświadczenia zawodowego i awansów. Inni zakładają rodziny a potomstwo w ogromnym stopniu absorbuje

ich wolny czas. Kolejnym powodem braku uczestnictwa tej kategorii społecznej w życiu kulturowym społeczności lokalnej jest fakt, iż brak jest ofert kulturalnych dedykowanych do tych osób a w szczególności mężczyzn z tego przedziału wiekowego. Wygląda na to, że podmioty zajmujące się kulturą nie mają pomysłu na to jak włączyć tę kategorię społeczną w swoją działalność.

4. Ocena edukacji kulturowej w województwie podkarpackim

Edukacja kulturowa w województwie podkarpackim w opiniach badanych nie jest oceniana jednoznacznie. Obok ocen pozytywnych pojawiają się również twierdzenia niezbyt pozytywne. Te drugie zdają się niestety przeważać. Podkarpacie wypada słabo w porównaniu do sąsiednich regionów, ale również na tle całego kraju. Zdaniem badanych, w regionie brak jest polityki kulturalnej, która oddziaływałaby w sposób koordynacyjny, integracyjny i sieciujący. Brak jest wiedzy wśród osób zajmujących się edukacją kulturową w regionie czym zajmują się inni w pozostałych częściach województwa. Można odnieść wrażenie, iż im dalej od stolicy województwa, tym mniejszą informacją o edukacji kulturowej i działaniach innych podmiotów dysponują respondenci. Ten brak komunikacji w zakresie działań poszczególnych podmiotów niech zobrazuje wypowiedź uczestników badania IDI:

„Jeżeli przyjmę za swój odpowiednik tej edukacji artystycznej, to ona na pewno jest bardzo fajna, ale jeżeli powiemy o tej esencji esencji, przygotowania do odbioru kultury, dyskusowania na ten temat to moim zdaniem jej nie ma”.

„(...) nie wiem czyja tutaj jest wina, może nie ma niczyjej winy ale... jest tak, że powiedzmy dana instytucja robi imprezę kulturalną i ona robi to pod siebie, to znaczy pod siebie, pod swoim logiem, od początku do końca. I nie ma chyba czasami takiego właśnie łączenia instytucji, które robią coś wspólnie. (...) Nie ma chyba takiego wspólnego mianownika i (...) to się trochę rozmywa ...”

„Bo u nas każdy sobie, każdy w swoim okręgu robi, to co robi, a inni poza danym powiatem nie wiedzą”.

Ponadto dość skromnie oceniana jest strona finansowa edukacji kulturowej województwa podkarpackiego co przekłada się na ilość i jakość działań związanych z kulturą. Niech zilustruje to wypowiedź jednego z respondentów wywiadu indywidualnego:

„Nie za dobrze. Dawniej w Wojewódzkim Domu Kultury w Rzeszowie były większe środki i były prowadzone różne warsztaty, szkolenia instruktorów, kursy, festiwale, natomiast to wszystko zanikło”.

Kolejnym mankamentem kultury na Podkarpaciu jest fakt, iż często działania z zakresu kultury postrzegane są przez pryzmat zespołów folklorystycznych i kultury ludowej. Województwo podkarpackie postrzegane jest jako region peryferyjny, mało rozpoznawalny i

mało znaczący na mapie kraju, który ciągle musi zabiegać o swoją pozycję i trudno mu się przebić ze swoimi, nierzadko godnymi naśladowania pomysłami:

„(...) moje zdanie jest takie, że naprawdę w wielu obszarach jesteśmy „super godni” naśladowania, ale być może ze względu na to, że (...) nie ma jakiejś siły przebicia w nas, a może w – no nie wiem – w całym województwie to, to nie jest aż tak bardzo zauważalne i rozpoznawalne w Polsce. I to jest coś co mnie bardzo smuci. A jest na przykład na Podkarpaciu bardzo dużo działań międzypokoleniowych. Absolutnie no takich, których nie spotkałam nigdzie indziej w Polsce”.

Z powyższymi opiniami polemizują inne, podkreślające mocne strony Podkarpacia w zakresie edukacji kulturowej. Wielu respondentów dostrzega pozytywne zmiany w województwie, Rzeszowie czy większych miastach regionu:

„Taką szeroko pojętą edukację kulturową w województwie podkarpackim oceniam bardzo wysoko. Mamy mnóstwo przykładów działań, które przepięknie wpisują się nam w tę edukację kulturową (...)”

„Wysoko oceniam, jeśli chodzi o działania edukacyjne to wszystkie instytucje, które tutaj są, prowadzą bardzo bogatą działalność, jest tego bardzo wiele, nawet nie ma się szans uczestniczyć we wszystkich, bo jest tak dużo tych propozycji i spotkań, i koncertów, i spektakli, i naprawdę ta oferta jest bardzo bogata”.

„Jest na bardzo wysokim poziomie, bo to głównie chodzi o to, że ... są instytucje, które są takimi parowozami, które ciągną po prostu wszystko. I one tak naprawdę jakby wyznaczają kierunki, może nie fizycznie, ta działalność kulturowa idzie wtedy pełną parą (...)”.

Część z respondentów badań IDI zauważa nie tylko możliwości współpracy pomiędzy instytucjami zajmującymi się edukacją kulturową w regionie, ale również realne działania podejmowane przez poszczególne podmioty:

„Współpraca również z tymi lokalnymi grupami działania. Współpraca z... nawet takimi instytucjami jak koła gospodyń wiejskich, czy inne. Współpraca z działami kultury i starostwa i urzędu miasta, bo to w ten sposób funkcjonuje. Oprócz tego ten klaster kulturalny, który jest założony, jest taka instytucja, która nazywa się klaster kulturalny, która skupia wszystkie jednostki bezpośrednio z samego miasta Sanoka, ale nie tylko, jest też troszeczkę szerzej, (...)”.

5. Oczekiwania odbiorców Projektu wobec Operatora Projektu – CK w Przemysłu

Analizując wypowiedzi respondentów w zakresie oczekiwań wobec Operatora Projektu, należy podkreślić, iż wielu z nich ma jeszcze dosyć nikłą wiedzę o idei samego Projektu BMK. Ponadto część z badanych nie potrafi oddzielić dwóch ról w jakim Centrum Kulturalne występuje, często myląc funkcje CK jako instytucji zajmującej się

upowszechnianiem kultury na terenie Przemysła oraz funkcje przypadające CK jako wojewódzkiemu Operatorowi Projektu BMK. Wielu badanych miało ogromny problem ze sformułowaniem własnych oczekiwań wobec Operatora Projektu BMK.

Spośród oczekiwań najczęściej kierowanych do Operatora Projektu warto wymienić następujące:

- Zdefiniowanie czym jest edukacja kulturowa, tak aby była ona jednoznacznie rozumiana przez wszystkich zajmujących się tą tematyką.
- Wypracowanie kanonu działalności z zakresu edukacji kulturowej.
- Opracowanie programu edukacji kulturowej w regionie na najbliższe pięć lat.
- Przeszkolenie pracowników ośrodków kultury w działaniach z zakresu edukacji kulturowej.
- Znalezienie sposobu jak sieciować instytucje zajmujące się edukacją kulturową.
- Stworzenie portalu informującego o różnych wydarzeniach dziejących się w regionie.
- Powstanie platformy dobrych praktyk i wymiany informacji.
- Stworzenie kalendarium kulturalnego regionu.
- Poprawa integracji środowisk działających w obszarze kultury.
- Pomoc w organizacji i finansowaniu wydarzeń kulturalnych.
- Prowadzenie kursów, warsztatów czy szkoleń dla animatorów kultury oraz z zakresu zarządzania placówkami kultury.
- Prowadzenie szkoleń na temat korzystania z ze środków grantowych i pozyskiwania sponsorów.
- Oferta szkoleniowa dla nauczycieli i uczniów, popularyzacja wśród młodzieży działalności kulturowej.
- Wsparcie i konstruktywna krytyka, podpowiedzi działań kulturowych w regionie.
- Rozbudzenie kreatywności i wzmocnienie kompetencji dyrektorów i instruktorów.
- Wydzielenie środków na kulturę ze wskazaniem na promowanie i bezpośrednie kierowanie środków do stowarzyszeń, które działają w dziedzinie edukacji kulturowej.

W świetle powyższych danych koniecznym wydaje się przeprowadzenie kolejnej akcji informacyjnej dotyczącej założeń i celów Programów BMK i PEK.

